

آیا بر اساس مبانی قانونی و فقهی تملک و خرید و فروش رمزارزها مجاز است؟

در روزهای اخیر، مطالب پراکنده و بعضاً متناقضی از سوی مراجع ذی ربط در رابطه با مسائل حقوقی مرتبط با مالکیت و تبادل رمزارزها و موضوع مجاز بودن یا غیر مجاز بودن آن منتشر و یا در رسانه‌ها اعلام شده است و اقدامات اجرایی غیرسازنده‌ای نیز توسط نهادهای اجرایی دولتی و حاکمیتی مبتنی بر این استدلال‌ها ممکن است به زودی اجرا شود.

کارگروه تبادل انجمن فناوریان زنجیره بلوک با همکاری تیم حقوقی مجربی که زیر نظر جناب آقای دکتر عرفان لاجوردی (وکیل پایه یک دادگستری) فعالیت می‌نمایند، این مقاله حقوقی را برای پاسخ به مهمترین پرسش‌های حقوقی مرتبط با این موضوع، تهیه و منتشر کرده است.

لازم به ذکر می‌باشد که منابع و مراجع موجود در این مقاله، شامل مستندات، قوانین موضوعه و همینطور اعلامات مراجع رسمی می‌باشد و طبیعتاً شامل مستنداتی نیست که به ادعای مقامات مسئول محرمانه هستند و هرگز به صورت عمومی منتشر نشده‌اند. امری که امکان هر گونه ارجاع و شمول آن‌ها را در این مقاله، ناممکن ساخته است.

آیا رمزارزها مال محسوب می‌شوند؟

از رویکرد حقوقی، مال چیزی است که ارزش داد و ستد دارد و در برابر آن پول یا مال دیگر داده می‌شود و از نظر اقتصادی ارزش مبادله را داشته باشد (امامی، سیدحسن، حقوق مدنی، ج ۱، ص ۲۶، تهران، انتشارات کتاب‌فروشی اسلامیة، چاپ نوزدهم، بهار ۱۳۷۷) معیار تمییز این ارزش نوعی است و در اختیار عرف است یعنی هر چیزی که در بازار معادل مبلغی پول است از رویکرد حقوقی مال محسوب می‌شود.

از رویکرد فقهی، مال عبارت است از «ما یبذل بازائه مال» یعنی آن است که به ازاءش مال بذل می‌شود. همین‌طور گفته شده - است مال، یعنی، «ما یرغب إليه العقلاء»؛ یعنی، آن چه عقلاً به آن رغبت می‌کنند، مال قلمداد می‌شود. امام خمینی (رضوان الله تعالی علیه) استدلال نموده‌اند، کسانی که مالیت را در بیع معتبر می‌دانند، این مالیت عند جمیع العرف ملاک نیست، مالیت عند طائفة خاص ملاک نیست، حتی اگر در نزد یک شخص مالیت داشته باشد آن هم کفایت می‌کند. محقق ایروانی نیز در تعریف مال، دو ملاک را مطرح می‌کند: «حاجه الناس إليه»، یعنی، مال چیزی است که مردم در امور دنیوی یا امور اخروی احتیاج داشتند، مثلاً خود قبر با قطع نظر از مردن و امور اخروی چه ارزشی دارد که آدم قبلاً اینجا را بخرد، آن هم زیر زمین؟ دل زمین را بخواهد برای خودش بخرد، برای اینکه در امور آخرت و برای مردنش نیاز دارد. ایشان این توسعه را داده و می‌گویند آنچه مردم به آن احتیاج دارند در امور دنیا یا در امور آخرتشان.

شرط دوم عبارت است از «عدم امکان الوصول إليه بلا إعمال عمل»؛ یعنی، مال آن است که انسان، بدون اینکه عملی را انجام بدهد به او نرسد. (آیت الله محمدجواد فاضل لنکرانی، دروس خارج فقه، کتاب البیع براساس تحریرالوسیله، شرایط عوضین، جلسه پنجم، ۱۳۹۴/۶/۳۱)

بنابر تعریف حقوقی و فقهی مذکور در فوق، در مال بودن رمزارزها تردیدی نیست؛ زیرا

- رمزارزها، از نظر اقتصادی ارزش مبادله دارند؛
- عرف داخلی و عرف بین‌المللی آن چنان رغبت و تمایلی به رمزارزها از خود نشان داده‌است که امروز ارزش بازار جهانی آن بالغ بر ۲۵۳۰ میلیارد دلار است.
- مردم، برای خرید رمزارزها، مالی پرداخت می‌کنند که ممکن است شامل ریال، ارز و یا رمزارز دیگری باشد؛
- از رمزارزها برای پاسخ به نیازهای دنیوی، از جمله سرمایه‌گذاری، توسعه فن آوری و یا پرداخت‌های خارجی استفاده می‌شوند؛ و در نهایت
- تملک رمزارزها، نیاز به فعالیت انسانی دارد که در استخراج و یا تبادل تجاری متجلی می‌شود.

آیا خرید و فروش رمزارزها براساس موازین عمومی قانونی و فقهی مجاز است؟

براساس ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی «قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده‌اند در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است»

منظور از قراردادهای خصوصی، تراضی به هر گونه تعهد انتقال، ترک فعل معین، فعل معین، و اسقاط آن است؛ و در صورتی که در الزامی بودن قانون معینی تردید گردد، اصل بر عدم الزامی بودن است. (جعفری لنگرودی، ۱۳۴۹، صص ۲۴۹، ۶۶۰)

برخی گمان می‌کنند این اصل در حقوق ما پیشینه تاریخی ندارد و نویسندگان قانون مدنی از قانون مدنی فرانسه الهام گرفته‌اند، در صورتی که فقهای ما دست کم در مبحث شرط از همین اصل پیروی کرده‌اند. گروهی از مفسران و فقیهان نیز وفای به همه عقود را که برخلاف اخلاق و عقل و شرع نباشد را واجب دانسته‌اند؛ «ابن زید و زید بن اسلم گویند: مقصود پیمان‌هایی است که مردم با یکدیگر یا با خود می‌بندند مانند عقد زناشویی و بیع و عهد و قسم و ...» و یا برخی به نقل از ابن عباس و جماعتی از مفسران گویند: ای مؤمنان به عهدها و قراردادهای وفا کنید.

بنابر مفاد قانون مدنی و نظرات فقهی مذکور در فوق

- مبادله‌ی رمزارزها، براساس ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی، اصل آزادی قراردادهای اوفاو بالعقود، مجاز است؛ مگر آن که قانونی تصریحاً مبادله‌ی رمزارز را ممنوع نموده‌باشد.

آیا خرید و فروش رمزارزها در چارچوب رگولاتوری (تنظیمی بازار) مجاز است؟

- تصویب‌نامه‌ی شماره‌ی ۵۸۱۴۴/ت/۵۵۶۳۷ ه مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۳ هیات محترم وزیران براساس بند ۱ تصویب‌نامه‌ی هیات محترم وزیران، «استفاده از رمزارزها، صرفاً، با قبول مسوولیت خطرپذیری (ریسک) ازسوی متعاملین صورت می‌گیرد و مشمول حمایت و ضمانت دولت و نظام بانکی نبوده و استفاده از آن در مبادلات داخل کشور مجاز نیست.»

مفاد مصوبه‌ی هیات محترم وزیران دلالت بر امور ذیل دارد:

الف- استفاده و خریدوفروش رمزارز مجاز است.

ب- دولت و نظام بانکی ارزش ذاتی رمزارز را تضمین نمی‌کند.

عدم تضمین مذکور، در برابر تعهد به تضمین ریال، به‌عنوان ارز رایج کشور است. مستند به بند ۱ ماده‌ی ۵ قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و اصلاحات بعدی، «بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران باید برابر صددرصد اسکناس‌های منتشر شده همواره ... پشتوانه در اختیار داشته باشد»

بنابراین، از آن‌جهت که بانک مرکزی، برخلاف ریال، ارزش ذاتی رمزارزها را تضمین نمی‌کند، تعهدی به حفظ پشتوانه برای رمزارزها ندارد.

ج- استفاده از رمزارزها برای مبادلات داخلی کشور مجاز نیست.

این ممنوعیت از حرف «الف» ماده‌ی ۳ قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و اصلاحات بعدی، ناشی می‌شود که مقرر داشته‌است «امتیاز انتشار پول رایج کشور در انحصار دولت است و این امتیاز با رعایت مقررات این قانون منحصرأ به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران واگذار می‌شود.»

براساس مستندات قانونی مورد اشاره، افراد مجاز نیستند در معاملات داخلی، از رمزارز، به‌عنوان واسطه‌ی ارزش یا وسیله‌ی پرداخت استفاده نمایند؛ اما، ممنوعیت استفاده از رمزارز به‌عنوان وسیله‌ی پرداخت، به معنای ممنوعیت تملک و مبادله‌ی رمزارز به‌عنوان مال نیست؛ چه آن‌که صدر بند ۱ تصویب‌نامه‌ی هیات وزیران بر جواز تملک و مبادله با قبول مسوولیت خطرپذیری دلالت دارد.

- دستورالعمل اجرایی موضوع مواد ۴ و ۵ تصویب‌نامه‌ی شماره‌ی ۳۹۲۲۸/ت/۵۷۳۷۳ ه مورخ ۱۳۹۹/۴/۱۵ هیات محترم وزیران

براساس دستورالعمل اجرایی مورد اشاره، هدف از تنظیم دستورالعمل عبارت است از «تعیین تکلیف، سامان‌دهی شفاف‌سازی فعالیت دستگاه‌های استخراج رمزارز (ماینر) که بدون رعایت و تشریفات قانون به داخل کشور وارد شده‌است.» دستورالعمل مذکور، هیچ‌گونه حکمی درخصوص ممنوعیت تملک و خریدوفروش رمزارز مقرر ننموده‌است؛ و در عین‌حال، تلویحاً، دلالت بر قانون بودن تملک و خریدوفروش رمزارز دارد؛ زیرا محصول فعالیت دستگاه‌های استخراج، رمزارز

است که بنابر توضیحات مذکور در فوق، مال محسوب می‌شود؛ و جواز معامله‌ی آن از ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی، اصل آزادی قراردادها، منابع معتبر فقهی و دستورالعمل تصویب‌نامه‌ی شماره‌ی ۵۸۱۴۴/ت/۵۵۶۳۷ ه مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۳ هیات محترم وزیران استنباط می‌شود؛ چه آن که بی‌معناست، قانون‌گذار استفاده از دستگاه استخراج را قانونی بداند؛ اما، مالیت محصول ناشی از استخراج، یعنی رمزارز را انکار نماید.

آیا مسدودسازی درگاه‌های پرداخت رمزارزها مجاز است؟

- بی‌اعتباری نامه‌ی شاپرک در خصوص مسدود نمودن درگاه‌های پرداخت خرید و فروش رمزارز:

شاپرک وفق نامه‌ی شماره‌ی ۱۲۵۸۳/ص/۹۹ مورخ ۱۳۹۹/۱۲/۱۲، خطاب به شرکت‌های پرداخت‌یار مقرر نمود «ضروری است ضمن دقت در رعایت مستمر عدم ارائه‌ی خدمات به کسب و کارهای نامتعارف و خلاف قوانین جمهوری اسلامی ایران، بلافاصله پس از دریافت این نامه، نسبت به قطع خدمات پرداخت الکترونیک به پذیرندگان پشتیبانی‌شده که کالا یا خدمات مغایر با قوانین جمهوری اسلامی ایران و الزامات و قوانین بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران ارائه می‌نمایند (مانند و نه محدود به فروش رمزارز، فروش VPN، سایت‌های شرط‌بندی و قمار و ...) اقدام و نتیجه را به شرکت شاپرک اطلاع‌رسانی نمایید.»

نامه‌ی مذکور با موازین قانونی منطبق نیست؛ زیرا:

الف- براساس جواز معامله‌ی رمزارزها، مستنبط از ماده‌ی ۱۰ قانون مدنی، اصل آزادی قراردادها، منابع معتبر فقهی و تصویب-نامه‌ی شماره‌ی ۵۸۱۴۴/ت/۵۵۶۳۷ ه مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۳ هیات محترم وزیران، ادعای مخالفت این معاملات با قوانین جمهوری اسلامی ایران، نادرست است.

ب- اختیارات و صلاحیت‌های بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، براساس قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱/۴/۱۸ و اصلاحات بعدی، تعریف می‌شود؛ این صلاحیت‌ها در مواد ۱۰ تا ۱۵ قانون مذکور به تفصیل بیان شده‌است؛ و هیچ‌یک از مفاد مذکور، دلالتی بر صلاحیت‌های تقنینی و یا اجرایی بانک مرکزی، در حوزه‌ی رمزارزها ندارد.

نکته حائز اهمیت آن است که دستگاه قضایی در جریان رسیدگی به تخلفات ادعایی ارزی بانک مرکزی، حتی در خصوص عرضه‌ی ارز که از صلاحیت‌های روشن بانک مرکزی است، تصمیم بانک مرکزی را در فروش ارز، بدون مصوبه‌ی شورای پول و اعتبار، مصداق تخلف تشخیص داد؛ و بر همین اساس کیفرخواست تنظیمی با جلب به دادرسی رئیس کل وقت بانک مرکزی به دادگاه ارجاع گردید.

بنابراین، بانک مرکزی، در نبود صلاحیت قانونی مشخص مجاز نمی‌باشد، معاملات معموله و خدمات ارائه‌شده به افراد را ممنوع و یا محدود نماید.

- بی‌اعتباری مصوبه‌ی ادعایی شورای عالی مبارزه با پولشویی در خصوص ممنوعیت مبادله‌ی رمزارزها

تاریخ: ۱۴۰۰/۰۲/۲۴

شماره: ۴۰۰۲۱۰

پیوست:

انجمن فناوریان زنجیره بلوک

سازمان مردم نهاد

غیردولتی، غیرانتفاعی، غیرسیاسی و داوطلبانه
شماره ثبت: ۴۷۷۰۰

حسب اظهارات پاره‌ای مسوولان محترم بانک مرکزی، ادعا گردیده‌است، شورای عالی مبارزه با پولشویی، مبادله‌ی رمزارزها را ممنوع کرده‌است؛ منصرف از آن که باوجود درخواست‌های مکرر ذی‌نفعان بازار، مصوبه‌ی ادعایی منتشر نشده و چنین به نظر می‌رسد که اصل تصویب آن نیز امری استنباطی بوده‌است؛ مع‌هذا وفق بند ۲ ماده‌ی ۴ قانون مبارزه با پولشویی، مصوب ۱۳۸۶/۱۰/۲، شورای عالی مبارزه با پولشویی، مجاز به وضع مقررات و یا تصویب آئین‌نامه‌ها نمی‌باشد؛ و تصویب مقررات در این زمینه، در زمره‌ی صلاحیت‌های هیات محترم وزیران است.

بنابراین مصوبه‌ی ادعایی شورای عالی مبارزه با پولشویی، تاثیری در جواز خریدوفروش رمزارزها، ناشی از تصویب‌نامه‌ی شماره‌ی ۵۸۱۴۴/ت/۵۵۶۳۷ ه مورخ ۱۳۹۸/۵/۱۳ هیات محترم وزیران، ندارد.

مغایرت بستن درگاه‌های پرداخت با نظریات اداره‌ی کل حقوقی قوه‌ی قضائیه

براساس نظریه‌ی مشورتی شماره‌ی ۲۴۴۲/۹۲/۷ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۰، «انجام معامله و داشتن حساب بانکی ... ازجمله حقوق مدنی هر شخص است و اصولاً با توجه به اصل بیست‌ودوم قانون اساسی نمی‌توان کسی را از این حقوق محروم نمود.» حتی درخصوص محکومان کیفری نیز نظریه‌ی شماره‌ی ۸۶۰/۷ مورخ ۱۳۸۲/۱۰/۱۸ مقرر داشته‌است، باوجود محکومیت کیفری، نمی‌توان افراد را ممنوع‌المعامله نمود؛ مگر آن که ممنوع‌المعامله‌شدن فرد در حکم قضایی تصریح شده‌باشد. بنابراین محدودیت دسترسی به درگاه‌های پرداخت، ممانعت از حق مدنی افراد، مغایر با اصل بیست‌ودوم قانون اساسی و برخلاف نظریات مشورتی اداره‌ی کل حقوقی قوه‌ی قضائیه است.

کارگروه تبادل انجمن فناوریان زنجیره بلوک، آماده دریافت نظرات و پیشنهادهای کارشناسان امر در رابطه با این مقاله حقوقی به روشهای زیر می‌باشد:

شماره تماس: ۰۲۱ ۷۵۰۳۸۱۲۱ - نشانی ایمیل: info@iranblockchain.org

فرم پیشنهادات در وبسایت انجمن: iranblockchain.org

انجمن فناوریان زنجیره بلوک
سازمان مردم نهاد
شماره ثبت: ۴۷۷۰۰

ایمیل: info@iranblockchain.org
آدرس: تهران، خیابان دلاوران، خیابان
سراج، خیابان صاحب الزمان، پلاک
۱۱۵، واحد ۲۷، کدپستی: ۱۶۸۱۶۱۴۵۹۶

وبسایت: www.iranblockchain.org
کانال انجمن: [@IranBlockchainCommunity](https://t.me/IranBlockchainCommunity)
تویتر انجمن: [@iran_blockchain](https://twitter.com/iran_blockchain)
تلفکس: ۰۲۱-۷۵۰۳۸۱۲۱

تهیه کننده: کارگروه تبادل انجمن بلاکچین ایران - نویسنده: عرفان لاجوردی، وکیل پایه یک دادگستری